

pri domači vzgoji očetovsko avtoriteto, ki se tako zelo pogreša v družinah. Posebno je priporočal presviliti cesar, telesno vzgojo. Ni dosti, da vzgoja blaži srce, pouk bistri um in podaja potrebni znanosti za življenje, šola naj skrbi tudi za telesno vzgojo, ki ne sme zaostajati za duševno. Šola naj pripomore, da vzgojimo telesno krepko in čvrsto mladino, ki bo v ponos staršem, v ponos in oporo državi. Priporočal je učitelstvu, da naj z vsjo vnmemo nadaljuje pričeto delo, vodi mladino ven v večno lepo naravo in jo tu navdušuje za prirodne krasote. Z veliko radostjo in s popolnim zadoščenjem za vsa zapostavljanja je sprejelo avstrijsko učitelstvo te lepe in umestne cesarjeve besede, ki ga gotovo vzpodbude k še vstrajnejšemu in uspešnejšemu delu na tem polju. Vzamejo naj pa te z Najvišjega mesta izgovorjene besede k srcu tudi oni, ki omalovažujejo učiteljevo delo in ne cenijo dovolj visoko njegovih zaslug za občo korist in blaginjo.

Cesar in cesarica v Galiciji.

Prve dni t. m. se je odpeljal cesar z majhnim spremstvom v Galicijo, da obišče vso vzhodno fronto od severa do juga. Priručno so sprejeli Nj. Veličanstvo na kolodvoru v Krakovu, navdušeno pozdravljali v Lvovu, Chodorovu in po drugih galicijskih mestih in vaseh. Cesar se je prijazno pogovarjal povsod z generali, častniki, meščani in preprostim ljudstvom. V razrušenih krajih je tolažil bedno ljudstvo in obetal, da bo storila vlada vse, da popravi škodo in sezida razrušene domove.

Nato je obiskal cesar tretjo armado na vzhodni bojni črti. Bil je ob bojni črti Stvij, Dolina, Stanislav, Kalus in šel v najsrednejše strelske jarke, kjer se je prijazno pogovarjal s prostaki in sam pripjenjal odlikovanja.

Potem se je vrnil cesar v Krakov, kamor je bila dospela cesarica Zita v spremstvu princa Hohenlohe in ministrskega predsednika Clam Martinica. Vse mesto je bilo bogato okrašeno. Na kolodvoru je bil slavnosten sprejem. Še isti dan je sprejel cesar deputacijo Poljskega kluba pod vodstvom načelnika viteza Bilinskega, ki je imel nagovor na cesarja, v katerem je opozarjal na dva važna čina pokojnega cesarja Franca Jožefa I., manifest o ustanovitvi Poljskega kraljevstva in o samostojnosti Galicije. Ves Poljski narod bo hvaležen cesarju, če se izvedeta ta načrta. Cesar je odgovoril, da hoče vse storiti, da se izvedejo načrti njegovega pokojnega strica ter hoče gledati na to, da bodeta oba naroda v Galiciji živela v zadovoljnosti, edinosti in lepi slogi. Iz Krakovega sta se vrnila cesar in cesarica zopet na Dunaj.

Spopolnimo učiteljsko izobrazbo.

Skušnje, ki jih zajemamo iz sedanjega silnega borjenja narodov, nas silijo in vedejo na preosnovno in zboljšanje razmer na vseh popriščih našega socialnega življenja. Posebno pri nas vidimo, kako trhle, neprimerne, nesmotrene so bile takoj v temelju nekatere naše naprave in uredbe, ki nas silijo sedaj v hitro odpmoč in čakajo krepke roke, da poseže vmes ter zboljša in obnovi in prenovi, kar je preosnove in preuredbe potrebno.

Ni nam pa šele vojna pokazala, kako zelo so pri nas preosnove potrebne nekatere uredbe, poznali smo to potrebo že prej in v nekaterih zadevah že mnogo storili, da bi se zboljšale razmere. Toda zaman! Zadeva se ni zganila z mesta, četudi so neumorno delali in se trudili prizadeti krogi v nje uresničenje. Taka zahteva je spopolnitev učiteljske izobrazbe. V učiteljskih listih, na zborovanjih, v petičijah smo povdarjali, da ni zadostna izobrazba, ki se nudi sedaj učiteljskemu naraščanju in nikakor ne odgovarja zahtevam časa. Večkrat so se zglasile učiteljske deputacije pri naučnem ministru, da pojasnijo in raztolmačijo na tem merodajnem mestu to pereče vprašanje, toda vse ni nič pomgalo, vse je ostalo pri starem. Stvar ne le, da ne napreduje, nazaduje celo, ker se učiteljska razširjajo navzdol s pripravljalnimi tečajmi in ne navzgor na širši podlagi. Ne zahteva pa samo učitelstvo zvišanja učiteljske izobrazbe, tudi učiteljski profesorji in učitelji so se že večkrat posvetovali o tem in stavili na mrodajnih mestih konkretne predloge in podali primerne nasvete, kako naj se preosnovajo učiteljska, da bodo zadostovala potrebam časa in dosegla svoj namen. Tudi naučno ministstvo je bilo mnenja, da je treba dati učiteljskem širšo in trdnejšo podlago in storilo v ta namen že nekatere korake. Vprašalo je deželne šolske svete za njih mnenje, sklicalo je anketo v to svrhu in čuli smo že pred leti, da so zgotovljeni normalni učni načrti in druge spremembe.

In vendar smo še danes na istem mestu, kakor smo bili pred leti in tudi ni upanja, da bi se spravila zadeva v bližnji bodočnosti v pravi tir. Kaj je vzrok temu? Naučno ministstvo čaka boljnih časov, onih časov namreč, da bi naš državni zbor vzel zadevo v pretres, v posvetovanje in sklepanje. Po pravici trdi učna uprava, da so učiteljska državni zavodi in da se smejo samo zakonodajnim potom spremeniti in preosnovati. S tem pa je stvar odgojena za nedogleden čas, ker je državni zbor že zboroval in zboroval, se posvetoval in sklepal, a nič sklenil in le kopicil zmešnjavo nad zmešnjavo. Že pred desetimi leti je cesar Franc Jožef I. naročil v prestolnem govoru državnemu zboru, naj vzame v pretres preosnovno učiteljsko, naučna uprava je storila potrebne predpriprave, državni zbor je zboroval in se posvetoval o vseh mogočih nujnih pa tudi nenujnih stvarih, a o preosnovi učiteljske ni storil in sklenil ničesar. Saj za tako delo niti sposoben ni bil in bojimo se, da tudi v prihodnje ne bo spopolnil upanja, ki ga stavi učitelstvo vanj. Državni zbor, ki je sklican k zasedanju dne 30. t. m. se bo pečal v prvi vrsti z razmerami in reševal naloge, ki jih je povzročila in mu jih nalaga vojna. Res je, da so vse te stvari neodložljive, neodložljive je pa tudi vse, kar ima biti v blaginjo ljudstva, zato se mora preosnovati in prenoviti vse in to brez odloga, kar povzdiguje in pospešuje ljudsko izobrazbo. Državni zbor, če hoče biti v resnici pravi zastopnik ljudstva, zagovornik in pospeševalec demokratičnih idej, mora poslušati take glasove in jih uvaževati. Ako bi pa ne mogel ali ne hotel v tem pogledu storiti svoje dolžnosti, ali naj vlada mirno gleda, da se ne rešujejo tako važna vprašanja? Ali naj ne uveljavi, kar se brez zakonodajnega zastopstva uzakoniti sme? Učiteljska se res ne smejo brez državnega zbora razširiti čez 4 leta, to pa ne ovira, da bi se študij ne poglobil in zavod postavil na širšo in temeljitejšo podlago.

Državni šolski zakon zahteva za vsprejem v I. letnik izpolnjeno 15. leto in strog sprejemni izpit iz predmetov, ki so obvezni na meščanski šoli. Naši dve meščanski šoli sta obe že štiritredni. Četrtri razred meščanske šole naj zbere najsposobnejše in najbolj ukaželjne dečke, ki hrepene po višji izobrazbi in učni smoter naj bo isti, ki ga ima četrtri razred srednjih šol razen starih klasičnih jezikov. Učna uprava naj izda le normalni učni načrt za četrtri razred meščanske šole, ki ga že zdavnaj pričakujemo. To bi bil prvi pripravljalni tečaj za naše sedanje učiteljske in strogi izpit, ki ga predpisuje zakon, naj zahteva temeljito obvladanie vse učne snovi razven tujih jezikov, ki jo podajajo štirji nižji razredi srednjih šol. Na taki podlagi bi učiteljske lahko delovali dalje in spopolnili ono vrzel, ki je tu nastala in zadostila onim zahtevam prizadetih krogov, ki streme učiteljskim podati izobrazbo popolne srednje šole, ki v dosego svojega učnega smotra po dovršeni spodnji sredni šoli tudi nima več nego 4 leta na razpologo. Vsa ta preuredba se lahko doseže z normalnim učnim načrtom, ki ne spada v področje državnega zbora, temveč v področje učne uprave. Vsi v državnem šolskem zakonu našteji učni predmeti naj se poučujejo na učiteljsku v oni izmeri kakor v višjih razredih srednjih šol poleg drugega deželnega jezika; v onih urah, ki so na gimnazijah oz. realkah določeni starih klasičnih ali novim jezikom, naj se poučuje na učiteljskih pedagogika s pomožnimi vedami, sociologija, etika, logika in dušeslovje.

Absolventom tako preosnovanih učiteljske bi se morala odpreti vrata na vseučilišče kakor absolventom srednjih šol. Strah pred tem korakom za enotnost šole ni na mestu, posebno sedaj ne, ker je učitelstvo pokazalo v sedanji vojski, da je povsod in vselej na svojem mestu. Iznebiti se mora širša javnost onega napačnega mnenja in krivega nazora, ki je vzrok sedanje nepopolne učiteljske izobrazbe, iznebiti mnenja in nazora nevednih nasprotnikov šole in učiteljske izobrazbe, ki presojajo učiteljsko izobrazbo z vidika ljudskošolskega pouka. Priznana resnica je, da je oni najsposobnejši za elementarni pouk, ki se najbolj uglobi v kako snov. Vlada naj ne čaka, da pride državni zbor do smotranejšega dela in vzame v pretres preosnovno učiteljsko. Če bomo čakali to, nas bodo prehitele v tem oziru vse države. Zadeva je jako

nujna, zato naj se izvrši vse, kar je učni upravi brez državnega zbora naredbenim potom izvesti mogoče. Učna uprava naj se hitro prime dela. Ta lahko ukrene, ne da bi se ji predbacivalo nezakonito dejanje, ne da bi se pregrešila zoper ustavna in demokratična načela. Če preosnovi učiteljska v tem smislu, bo to v blaginjo in korist ljudstvu in mi in naši potomci ji bodo hvaležni.

Pa še nekaj je, kar bi morala izvesti naša učna uprava. Državni šolski zakon veleva, da učiteljska vzdržuje država da so državni zavodi. V koliko je država dala že učiteljsko izobrazbo iz rok, lahko povzamemo iz tega, da je v Avstriji 134 učiteljske in od teh samo 67 državnih in da imajo zasebni zavodi več absolventov na leto nego državni. Da to ni v korist našim narodnostnim stremljenjem in ne učiteljski izobrazbi, so nam dokaz razmere v tem pogledu po naši slovenski domovini.

Tu je odprto široko polje plodonosnemu delu. Stavimo vse in ne opustimo ničesar, kar pospešuje ljudsko izobrazbo. Podlaga temu je pa temeljita izobrazba učiteljska. Kaj pomeni učitelstvo v socialnem življenju, to je pokazal sedanji čas. — D.

Oživimo v naši centralni organizaciji odsek za mladinsko slovstvo in ocenjevanje mladinskih spisov.

Pravila Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljskega polagajo posebno važnost na društveno delovanje v odsekih. V § 10. oddelek B je natanko določeno poslovanje Zavezenih odsekov in načrt za poslovni red člen I. predpisuje, da je stalno voliti štiri odseke, namreč: gospodarski, stanovsko-politični, pedagoško-didaktični in časnikarski. Vsem tem odsekom je določen delokrog in začetan krog, v katerem naj se giblje njih delovanje. Poslovni načrt pušča Zavezini delegaciji svobodno pot, da se po potrebi osnujejo še drugi odseki.

Prav posebno važen se nam zdi odsek za mladinsko slovstvo in ocenjevanje mladinskih spisov, ki je marljivo deloval že v prejšnjih letih v okrilju Zaveze. Nič napačno bi ne bilo, ako bi ga prva delegacija, ko bo zborovala, uvrstila med stalne odseke. Zaveza skrbi ves čas svojega obstanka za dobre, slovenski mladini primerne mladinske spise: ustanovila je mladinski list »Zvonček«, »Mladinsko knjižnico« in »Jan Legovo knjižnico« ter zasnovalo »Knjižnico za mladino«. Na mnogih glavnih skupščinah je bil razgovor o mladinskem slovstvu: tovariš Janko Leban je poročal o temi: »Kako in kaj naj čita mladina?« Tovariš Gangl je govoril o predmetu: »Naše mladinsko slovstvo«. Odsek za ocenjevanje mladinskih spisov je prav marljivo deloval nekaj let, žal da je zadnja leta pred izbruhom vojne počival. Ta važen odsek moramo zopet poklicati k življenju in vzbuditi njegovo delovanje, ker ne smemo zanemarjati tako važnega vzgojnega sredstva kot je čitanje.

Odsek za mladinsko slovstvo in ocenjevanje mladinskih spisov bi imel mnogo nujnega in važnega, pa tudi hvaležnega posla. Nihče ne more trditi, da so vsi spisi v našem mladinskem slovstvu dobri in priporočila vredni. Res je, mnogo lepih slovstvenih umotvorov za našo mladino imamo, ki se odlikujejo po vrlni in krasoti, bodi si vsebinsko, bodi si oblikovno. Vsakemu otroku z veseljem damo v roke tako delce, ker vemo, da blaži srce, krepi voljo, utrjuje značaj in ga prijetno zabava. Mnogo je pa še vedno nakupičenih v šolarskih knjižnicah mladinskih spisov, ki ne zaslužijo tega imena: niti trohice ne vsebujejo kake vzgojne tendence, dvomljive vrednosti so, kar se tiče pravosti in drugih lepih kreposti; jezik v njih pa je trd, kakor bi se trli orehi. Čimprej tem bolje, da se izloči ta šušmarija iz knjižnic. Tu naj bi zastavil odsek prvo svoje delo. Kako široko polje plodonosnega delovanja se mu odpre tu! Knjižico za knjižico bo treba vzeti v roko, presoditi jo na vse strani, ločiti zdravo zrno od plev in tako obvarovati mladino pred manjvrednim in pohujšljivim in zapeljivim, voditi pa jo k čistemu vrelec vsega dobrega in lepega. Tako delo bo v korist ljudstvu in domovini in jako potrebno posebno po teh težkih in vse razdirajočih časih, ko je vzgoja mladine zaradi zunanjih vplivov tako zelo otežkočena. Naša mladina je naš up na boljše bodočnost, a to bodočnost ogrožajo mnoge nevarnosti. Izbira primernih in najboljših knjig

za šolarske knjižnice je prav težavna. Posebno mladi učitelji-šolski voditelji so večkrat v veliki zadregi, s kakšnimi in s katerimi mladinskimi spisi naj bi spopolnili šolarsko knjižnico, ker se boje, da bi za težko pridobljene prispevke za knjižnico ne kupili knjig, ki bi jih z mirno vestjo ne mogel dati otroku v roko.

Vsemu temu naj pomore odsek. V drugi vrsti bo važna njegova naloga, da sestavi seznam vseh spisov, ki jih je ocenil in spoznal primerne za mladino. Ocenjeval bi pa ne samo novih knjig, ki se v zadnjih časih prav hitro množe, seči bo treba tudi po starejših in izreči sodbo, ali vsebujejo one vrline, na katere naj bi se bodoči odsek oziral in opiral pri ocenjevanju in sprejemu v seznam. Vse to delo bo veliko in težavno. Zato bo moral odsek pritegniti k sodelovanju pododseke, ki naj jih sestavijo okrajna učiteljska društva in jim izroče delo v domačem pokraju. Le na ta način pridemo do vzornih šolarskih knjižnic, ko bodo učitelstvu v ponos, mladini v korist. — D.

Plemenito dejanje stanovskega brata.

Dne 4. majnika t. l. je bila obletnica junaške smrti Gomiljskega rojaka in blagega stanovskega brata Franca Čaterja. Kot rezervni kadet, odlikovan s srebrno hrabrostno kolajno, je padel v boju za domovino proti zahrbtnemu Lahu. Nedavno se je dostavil pokojnikovi tugujoči mami njegov kovčeg z raznovrstno drobnarijo. V njem so našli blagopokojnikovo oporo, ki jo je napisal v strelnem jarku v žepno beležnico. V tem sporočju med drugim tudi tukajšnji šoli znesek po 300 K. in sicer izrecno za pomnožitev »Šolarske knjižnice« in »Zbirke učnih pripomočkov«. Nadalje odreduje, da pripade iz njegove zasebne knjižnice tukajšnji »Učiteljski knjižnici« krasno vezana, najbolj obširna prirodoslovna knjiga »Brehms Tierleben«. Tja naj se uvrsté tudi vse druge njegove knjige vzgojeslovne ali znanstvene vsebine, ki jih bo gotovo nad 100. — Te velikodušne določbe v oporoki izražajo bolje nego najlepše besede pokojnikovo plemenito mišljenje in njegovo idealno ljubezen do učiteljskega poklica in do naše ukaželjne mladine. To dokazuje nadalje dejstvo, da je tudi domačemu »Bralnemu društvu« naklonil 200 K za spopolnitev njegove knjižnice v povzdigo ljudske izobrazbe. Zato smo pa tudi soglasno sklenili v seji krajnega šolskega sveta, da na dostojen način počastimo blagopojnikov spomin. Napravili mu bomo »Spominsko ploščo« v šolskem poslopju. To je tem bolj umestno, ker je nepozabni nazadnje poučeval na tukajšnji šoli in so ga od tu pozvali v vojaško službovanje. Na spominski plošči bo poleg običajnih podatkov tudi pokojnikova fotografija. Odkrila se bo najbolje o priliki, ko se bodo po končani svetovni vojni prepeljali zemljski ostanki blagega učitelja — mladimca na domače pokopališče. — Zadnja volja sinka — edinea je bila žalujočej mami tako sveta, da je takoj — še pred zapuščinsko obravnavo — izplačala, oziroma izvršila ta voljo, kar bodi kot nekaj posebnega omenjeno njej v čast in drugim v spodbudo.

Naša brezbržnost v lastni hiši — naš poglavitni greh.

Zadnjič omenjenega članka ne morem pisati, čeprav bi ga priobčili. Pregled naročnikov »Popotnika« sem sicer sestavil (kolikor se tiče šol in učiteljstva), kakršen je, in da bi ga dajali na svetlo. V prilogi Vam ga pošiljam: tovariši bi dejali, da jih dajem na pranger in bi se jezili, in o stanovski zavednosti pridigati, kjer je ni niti toliko, da bi se naročalo in plačevalo stanovski znanstveni svoj list, je brezuspešno, pa če bi govoril s še tako lepimi besedami. Saj niso naročniki »Popotnika«. Tovariši, ki jih vendar moramo šteti med najzavednejše! In na Kranjskem so naročene nanj šole, kjer so voditelji »slomskarji«, »zavezarji« ne potrebujejo lista. Na splošno pa to nizko število šol -naročnikov! Pri nas imamo določeno letno kvoto za šolarske knjižnice in vendar niso šole naročene niti na slovenski edini ped.-znanst. list — na to dejstvo sem opozoril našo štaj. »Zvezo«, ki sem ji dal pregled štaj. naročn. v svrhu agitacije. Ne vem, ali je tako tudi drugod, a nekje se že mora jemati denar za učila

in knjižnice; zakaj se potem šole ne naroče, zakaj ne okrajna učiteljska knjižnica? Kje ne išče mlajši učitelj, od katerega pač ne moremo zahtevati, da si drži list še preden je rojen, prejšnje letnike »Popotnika«, če jih nimajo knjižnice slovenskega učiteljstva?

Vse to bi bila vprašanja, ki bi se jih moral dotakniti; povedati bi moral, kako je to, da že samo ljubljansko učiteljstvo ne zviša števila kranjskih učiteljskih naročnikov; izreči bi moral sodbo, da niso naročeni na list predsedniki naprednih učiteljskih društev, in vprašati, odkod naj ima dober zgled ostalo učiteljstvo; povedati, da je iz velikega števila n. pr. učiteljstva v Trstu (ki je gotovo e. pr. slov.) eden edini naročnik itd. Vsega tega pa ne smem praviti, kakor sem rekel, zaradi prangerja in jeze po njem, in vem,

da bi Vi tudi ne priobčili. Poglavlje pa je tako žalostno, da bi človek obupal.

Vsekakor pa bo potrebna agitacija in v tej, prosim, če bi mi hotelo iti sl. uredništvo na roko ter dati — po katerikoli poti — priložene sezname deželnim centralnim organizacijam (štaj. sem že poslal sam) in te naj potem ukrenejo potrebno.

Vpogled v to statistiko pa mi je vzelo veselje, da bi zdaj pisal kak članek — znabit za prihodnjic o delu učiteljskih društev kaj.

Seznam naročnikov in nenaročnikov in sestavljena statistika pa sta toli zanimiva in — žalostna obnem, da ga moramo priobčiti. Morebiti le vzdamrmo koga, da se začne tudi v vojnem hrušču zanimati za pedagoške novosti in za vprašanja, ki se razmotrivajo na tem polju tudi v Popotniku.

man. Zemlja mi ne rodi, beda mi leze skozi vsa okna v hišo in streha nad menoj se ruši. Zakaj ne bi šel tjakaj, kjer leži denar na cesti, in se je le treba pripogniti, da si ga nabere polno torbo? Par let ostanem tamkaj, da si opomem, pa pridem potem nazaj, plačam dolgove, pozidam dom, in potem bomo zopet srečno živeli na domačih tleh. Tisoči in tisoči so mislili tako in potem tudi storili tako. Izpraznile so se cele vasi, cele občine, in doma so ostali sami starci, žene in otroci. Vse, kar je bilo sposobnega za delo, za težko, naporno delo, je odšlo iz domovine v Ameriko za srečo. Tako je bilo v naših slovenskih deželah, tako je bilo v našem Primorju od Trsta do Kotorja, sploh v vseh naših avstrijskih jugoslovanskih pokrajinah.

Tedaj se je začel v vsej naši javnosti oglašati vedno glasnejši klic: Ostanite na svoji grudi, ne v Ameriko, posvečajte tisto delo, tisti trud, ki vas ubija v Ameriki, svoji domači zemlji, pa boste imeli Ameriko doma! Toda ta klic je bil večinoma brezuspešen, in niti najbridkejša izkušnje tistih, ki so se vrnil brez ameriškanskih dolarjev, ubiti na duši in telesu, v svojo domovino, kjer jih je čakala še hujša beda, kot prej, niso izmodrile ljudstva.

Če hočemo govoriti odkrito, moramo reči, da so bile teh za naš narod tako usodnih pojavov v veliki meri tudi krive naše tedanje vlade. V parlamentu so se delali velikanski gospodarski načrti, s katerimi naj bi se pridobili veliki narodi za vladno politiko, železnice, vodne ceste, ki naj bi vezale morja z morji, take stvari so se pletle tedaj vladnim politikom po glavi, a na vedno naraščajoče izseljevanje se je mislilo le tedaj, kadar je bilo treba državne podpore ali posebnih predpravil kakih parobrodni družbi, ki je le še poysspeševala izseljevanje. Šele tedaj, ko so posegle vmes vojaške oblasti, ker ni bilo več mogoče tajiti, da odhaja v tujino tisti cvet prebivalstva, ki bi bil v slučaju nevarnosti najnujnejše potreben za obrambo države — tedaj šele se je začelo posvečati nekoliko več pozornosti vprašanju izseljevanja.

Naj bi bile naše vlade pred dvajsetimi, petindvajsetimi leti posvečale večjo skrb plodnosnemu obdelovanju naših domovinskih tal, naj bi bile, v slučaju potrebe, navajale izseljevanje našega poljedelskega, obrtniškega, delavskega življa v ono najbližjo našo deželo, kjer so vsled nesposobnosti vladajočih krogov in zato še pogubnejših vplivov z raznih strani ostala zakopana milijonska in milijonska prirodna bogastva, v našo Bosno in Hercegovino; potem bi sedaj ne stali pred žalostnim dejstvom, da biva danes v nam sovražni Ameriki stotisoče našega naroda, odtrganega od svoje domovine, izpostavljenega vsem onim nedoglednim bridkostim, težavam in nevarnostim, ki jim prete vsled vstopa Amerike v krog naših sovražnikov.

Ogromni, največji del naših izseljencev se ni izselil iz domovine, da bi si ustanovil v Ameriki nov dom. Takih je morda med vsemi komaj pet odstotkov. Vsi drugi so odšli iz domovine z namenom, da se vrnejo prej ali slej, da si potem z ameriškanskim zaslužkom opomorejo doma. Zapustili so tu svoja posestva, svoje družine, žene, otroke, in odšli so preko morja v najlepših letih, v tistih letih, v katerih je njihove sorodnike domovina sedaj že zdavnaj poklicala pod zastave v svojo obrambo. Vsi ti izseljenci, pa naj so tudi že toliko in toliko let v Ameriki, niso izstopili iz naše državljanske zveze, si niso pridobili ameriškanskega državljanstva, so torej še vedno podaniki avstro-ogrške monarhije in jih kot take vežejo napram domovini prav iste dolžnosti, kot pa njihove vrstnike v domovini.

V kakšnem položaju se torej nahajajo ti naši rojaki v Ameriki sedaj, ko že takorekoč vlada vojno stanje med Ameriko in našo državo?

Podaniki sovražne države v sovražni državi!

Da bi se vrnil sedaj v svojo domovino, je nemogoče, izključeno, ostati morajo tamkaj. Umljivo je v takih okoliščinah, da pametnemu človeku ne more niti oddaleč prihajati na um, da bi svetoval svojem rojaku v sovražni državi, da naj kot tak snuje in ruje proti državi, v kateri živi; toda prav tako pa je dolžnost vsakogar, da opozarja svoje rojake v tuji državi na one dolžnosti, ki jih vežejo na njihovo domovinsko državo, ki ima slejkoprej enako pravico do njih, kot jo je imela tedaj, ko so bivali v njenih mejah. In tem nujnija je taka posvaritev, ker je splošno znano, da si plačani sovražni agitatorji prizadevajo na vsi moči, da bi v naših izseljencih z najsijajnejšimi, na najneverjetnejših osnovah zgrajenimi in prav

zato najneizvedljivejšimi obljubami omajali zaupanje v bodočnost naše države in jih pridobili za namene naših sovražnikov. — Dočim se tu v domovini njihovi očetje, bratje, sinovi v naših jugoslovanskih polkih in krdelih bore z brezprimerno vztrajnostjo in požrtvovalnostjo za obrambo domovine, naj bi oni tam pozabili svojo dolžnost in podirali, kar njihovi svoji grade tu s svojo srčno krvjo!

Mislimo, da nam ni treba poudarjati še prav posebe, da so naše oblasti kar najnatlačneje poučene o vsem snovanju naših sovražnikov v Ameriki proti naši državi. In potem posledice tega rovanja za naše rojake v Ameriki, če bi bili tako nespametni, da bi se ga udeleževali? Odgovor je kratek, a zato tem bridkejši: vrnitev v domovino jim je nemogoča za vedno, ker tu jih čaka kazen veleizdajalcev! In njihove družine v domovini? Država ima pravico, da zapleni imetje oseb, ki se na tak način pregreše proti njej, da tako pokrije škodo, ki ji je nastala po njihovem zločinu. Ali si je mogoče misliti še hujših posledic za človeka, ki je odšel v daljni tuji svet, da bi si s trudopolnim delom priboril srečo, s katero naj bi se vrnil k svojim ljubljanim svojemc?

Pisemsko občevanje v Ameriko je dandanes težavno, a vendar ni popolnoma izključeno. Zato pa tudi izražamo naslednjo željo, ki jo naj bi upoštevali vsi oni, ki imajo svojece v Ameriki. Za nas, za naš narod, prav tako kot za našo državo, pride po vojni čas, ko bo treba zbrati in napeti vse moči, da čim prej zacelimo rane, ki nam jih je zadala vojna. Tedaj bomo krvavo potrebovali onih stotisočev naših mož, ki sedaj v Ameriki, v resnici dobro služoč, čakajo trenutka, da se vrnejo v svojo domovino. Želimo, da bi se nam vrnil vsi, prav vsi, ker potrebujemo vse; a da se bodo mogli vrniti, jih posvarimo sedaj, da naj se izogibajo vsega, kar bi jim moglo preprečiti vrnitev. Kdor ima svojece v Ameriki, jim piši v tem smislu.

Mnogo se je res grešilo pri nas v vprašanju izseljevanja, toda vojna je očistila marsikaj, in prav gotovo tudi v tej stvari toliko, da smo prepričani, da prebivalstvu nove Avstrije po vojni ne bo treba iskati sreče v Ameriki, ker jo bo lahko našli na svojih domačih tleh, na svoji rodni grudi. V to pomagaj Bog in prelita kri sinov naše domovine!

Pa »Edinosti«.

Javne slovenske ljudske in meščanske šole na Kranjskem.

(Ekskur. in šole za silo niso vštete.)

T. št.	Šolski okraj	Naročniki			Nenaročniki			Opomba
		okr. u. knj.	šole	učit.	šole	učit.	škup.	
1	Črnomelj	1	5	2	8	23	47	70
2	Kamnik	1	6	2	9	31	72	103
3	Kočevje	1	5	3	9	18	52	70
4	Kranj	2	12	6	20	32	90	122
5	Krško	1	17	4	22	15	99	114
6	Litija	1	7	3	11	18	61	79
7	Ljubljana (mesto)	1	9	3	13	1	58	59
			+1	+2	+3	+6		
8	(okolica)	—	9	1	10	35	135	170
9	Logatec	1	14	1	16	15	88	103
10	Novomesto	1	11	1	13	28	87	115
11	Postojna	—	20	2	22	31	104	135
12	Radovljica	1	12	—	13	16	69	85
		11	128	30	169	269	962	1231
	Naročnikov je	11	128	30	169			
	Moralo bi jih biti +	2	269	962	1233			
	Skupaj bi jih moralo biti	13	397	992	1402			

x malimi štv. zasebni zavodi.

Slovenske ljudske šole na Štajerskem.

T. št.	Šolski okraj	Naročniki			Nenaročniki			Opomba
		okr. u. knj.	šole	učit.	šole	učit.	škup.	
1	Brežice	—	4	13	17	8	38	46
2	Celje (okolica)	—	15	13	28	11	77	88
3	Gornji grad	1	9	13	23	3	20	23
4	Gornja Radgona	1	1	5	7	5	24	29
5	Konjice	—	5	4	9	14	48	62
6	Kozje	—	4	12	16	10	28	38
7	Laško	—	11	8	19	11	62	73
8	St. Lenart	—	1	8	9	6	25	31
9	Ljutomer	—	—	11	11	9	23	32
10	Marenberg	—	1	5	6	10	18	28
11	Maribor	—	7	19	26	27	90	117
12	Ormož	—	2	12	14	9	32	41
13	Ptuj (okolica)	—	2	12	14	24	98	122
14	Rogatec	1	1	6	8	5	15	20
15	Sevnica	1	5	2	8	2	22	24
16	Slov. Bistrica	—	3	6	9	9	39	48
17	Slov. Gradec	—	3	7	10	7	15	22
18	Šmarje	—	5	8	13	9	37	46
19	Šoštanj	—	6	10	16	6	20	26
20	Vransko	—	6	4	10	2	26	28
21	Izven slov. šolskih okrajev	—	—	1	1	—	—	—
		4	91	179	274	187	757	944
	Naročnikov je	4	91	179	274			
	Moralo bi jih biti +	16	187	757	960			
	Skupaj bi jih moralo biti	20	278	936	1234			

Javne slovenske ljudske šole na Primorskem.

T. št.	Šolski okraj	Naročniki			Nenaročniki			Opomba
		okr. u. knj.	šole	učit.	šole	učit.	škup.	
1	Gorica (mesto)	—	—	—	—	2	5	7
2	Goriški, gradišč. trziški	—	—	4	4	+7	+18	+25
3	Sežana	1	1	6	8	95	156	251
4	Tolmin	—	—	2	2	+1	+2	+3
5	Koper	—	2	1	3	44	75	119
6	Volosko	—	3	4	7	65	86	151
7	Trst in okolica	—	3	6	9	28	57	85
8	C. M. šole v Trstu	—	1	1	2	12	21	33
		1	10	24	35	265	520	785
	Naročnikov je	1	10	24	35			
	Moralo bi jih biti +	7	265	520	792			
	Skupaj bi jih moralo biti	8	275	544	827			

+7 so šole zav. šol. dom. v Krminu.

Pregled naročnikov na Kranjskem, Štajerskem in Primorskem.

T. št.	Dežele	Naročniki			Nenaročniki			Opomba	
		okr. u. knj.	šole	učit.	okr. u. knj.	šole	učit.		škup.
1	Kranjsko	11	128	30	169	2	269	962	1233
2	Štajersko	4	91	179	274	16	187	757	960
3	Primorsko	1	10	24	35	7	265	520	792
		16	229	233	478	25	721	2239	2985
	Okrajnih učiteljskih knjižnic, šol in učiteljev je naročenih								478
	Naročnikov bi moralo biti +								2985
	Moralo bi jih biti								3463

Amerika in jugoslovanski izseljenci.

Bili so časi, ko je v našem narodu vladala nepakšna pravcava izseljevalna strast. Tukatam se je vrnil v staro domovino kak »Amerikanec«, ki je po daljšem ali krajšem trudopolnem delu na oni strani »velike luže« prinesel domov manjšo ali večjo vsoto, ki jo je potem s svojimi prejšnjimi prijatelji razmetaval po vaških krčmah, govoreč o bogatem in lahkem zaslužku v ameriškimi delavnicah, rudni-

kih itd., ter tako vabil nerazsodno ljudstvo, da bi zapustilo svojo rodno grudo ter šlo s trebulom za kruhom preko morja. In res! Bilo je po naših krajih slabih letin, v vinorodnih pokrajinah so trtna uš in razne trsne bolezni skoraj popolnoma uničile toliko in toliko gospodarstev, beda je prihajala v kraje, kjer je ljudstvo živelo prej mirno in zadovoljno: zvenketanje z ameriškimi, baje tako lahko zasluženimi dolarji je mogočno vplivalo na obubožano prebivalstvo. Marsikateri kmetič si je dejal: Kaj naj se ubijam tu dan in noč, ko je ves moj trud za-

Srednješolske vesti.

Vestnik naučnega ministrstva objavlja statistiko avstrijskega srednjega šolstva za l. 1917. Vseh srednjih šol v Avstriji je bilo 523, od teh jih je bilo 360 državnih, 30 deželnih, mestnih 25, ostale so vzdrževali razni fond, verski zavodi in zasebniki. Šolska statistika posameznih dežel izkazuje: — Nižjeavstrijsko (90% Nemcev) ima 67 srednjih šol, vse so nemške; Štajerska (68:7% Nemcev) ima 17 srednjih šol, vse so nemške razven 4 utrakvističnih gimn. razredov v Celju; Koroška (74:8% Nemcev) ima 4 srednje šole vse nemške; Kranjska (5:6% Nemcev) 9 srednjih šol, vse so nemške (3) in utrakvistične (5) razven ene (škofovska gimnazija); Primorje (2:7% Nemcev) 16 srednjih šol, 5 je nemških, med ostalimi 10 le po ena slovenska in hrvatska; Tirolsko (60:4% Nemcev), 23 srednjih šol, med njimi 18 nemških; Češko (37:3% Nemcev) 128 srednjih šol, med njimi 51 nemških; Moravsko (27:9% Nemcev) 68 srednjih šol, med njimi 30 nemških; Šlezija (44:7% Nemcev) 15 srednjih šol, 12 je nemških; Bukovina (22% Nemcev) 16 srednjih šol, med njimi 6 nemških in 8 utrakvističnih. Iz te statistike sledi, da imajo 3% nemškega prebivalstva v Primorju na razpolago 37:5% vseh srednjih šol v deželi, 10% nenemškega prebivalstva na Nižjem-Avstrijskem pa nobene, 27:9% moravskih Nemcev ima 44:1% moravskih srednjih šol, 25:1% Slovencev na Koroškem nobene, 55:3% Čehov in Poljakov na Šlezkem ima le 20% srednjih šol, 5:6% Nemcev na Kranjskem pa 33:3% srednješolskih zavodov.

Iz naše organizacije. Skupne zadeve.

Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga v Celju ima svoj redni občni zbor na binkoštni torek, dne 29. maja 1917 ob 10. uri dopoldne v zadrugi pisanju v Celju-Breg št. 26 s sledečim dnevnim redom: 1. Poročilo načelstva o poslovanju zadruge v letu 1916. 2. Poročilo nadzorstva. 3. Odobrenje letnega računa in razdelitev čistega dobička. 4. Izprememba pravil. 5. Volitve v načelstvo in nadzorstvo. 6. Slučajnosti.

Načelstvo.